

Nazwa instytucji

Książnica Cieszyńska

Tytuł jednostki/Tytuł publikacji

Artykuł "15 Skolsk hldka. Vznamn kolsk pokus..."

Liczba stron oryginału

2

Liczba plików skanów

3

Liczba plików publikacji

3

Sygnatura/numer zespołu

TR 031.100

Data wydania oryginału

1910

Projekt/Sponsor digitalizacji

Dofinansowano ze środków WPR Kultura+

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

NARODOWY
INSTYTUT
AUDIOWIZUALNY

KULTURA+
■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Školská hlídka. 31.100.

Významný školský pokus.

Jestliže se chceme v této rubrice rozhovět o Tolstojovi a škole, nemusíme k tomu cíli pracně shromážďovati snad roztroušené myšlenky po jeho jednotlivých dílech, nýbrž sledovati prostě velikého toho člověka v jeho působení jako učitele a organizátora školy. Tolstoj zařídil totiž obecnou školu v Jasné Poljaně, školu řídil i sám vyučoval. K úkolu tomuto přistoupil velice vážně, poznáv mnoho škol v cizině a předloživ si otázky otráasající samými základy dosavadního školství. A dospěl k výsledkům, jež poněkud naznačíme. Jsou to výsledky velice cenné, škole prospěšné, v jistém smyslu mohly by býti i epochálními. Tolstoj jeví se v nich Rusem a postavil se tak proti školství zřízenému dle vzoru „německého“, jak jest tomu v západní Evropě.

Roku 1862 se Tolstoj ptal sama sebe: V čem to vězí? Potřeba vzdělání jeví se u každého člověka; lid si ve vzdělání libuje a hledá je, jako mládě hledá vzduch k dýchání; vláda i společnost hoří touhou vzdělávati lid, a nehlédě ku všemu úsilí, chytrosti a úpornosti vlád i společenstev, lid vždy a vždy jeví svou nespokojenost se vzděláním mu nabízeným a krok za krokem vzdává se jím. Co je oprávněnější: jednání vzdělávajícího anebo odpor vzdělávaných. Tyto otázky zodpovídal si Tolstoj v tom smyslu, hodně správně, že pochopitelný a správný jest odpor lidu, neboť při veškerém vzdělávání nepřiblíží se k potřebám lidu, ať už jsou to potřeby hmotné nebo duševní, a odtud že pramení ten odpor, který, jak Tolstoj ukazuje, nedovedly vlády západních států přemoci, ačkoliv povinnost školní docházky jest v nich po dlouhá desetiletí zavedena. K lidu a z lidu tak bychom mohli vyjádřiti východisko Tolstojovo. Tolstoj nepřijal pro svoji školu ničeho hotového, ba zeptal se při své práci: „Kdo u koho se má učit: selské (t. j. venkovské) děti u nás anebo my u nich?“ I tuto otázku zodpovídal Tolstoj ve prospěch druhého, což ve skutečnosti znamená, že učitel musí pochopiti duši dítěte, má-li účinně konati svoji práci.

Velice cennou upřímností školskou jest skromnost, a jakou Tolstoj na školu pohlížel. On jasně rozeznával dvoji úkol, a sice 1. vyučování, 2. výchovu. Nuže, a škola chce míti pouze pro vyučování. Škola má míti pouze tento účel: podávati vědomosti a návody, nepokoušeti se o vliv v oboru mravních přesvědčení, víry a povahy. Cílem školy má býti pouze věda. Škola má býti všestraunou a pokud možno rozmanitou a vítanou působností člověka na člověka za účelem poučení, bez jakéhokoli přinucování. Příme-li násilí a diplomacie, aby snad žák masel přijímati, co se zlíbilo učiteli. Podle toho škola nemusí býti takovou, jakou ji dosavad máme — s tabulí, lavicemi, katedrou; může býti divadlem, kukátkovou panoramou, knihovnou, musem, besedou; pak i výběr předmětů naučných bude jiný. U Tolstojovy byla škola tedy vzdělávacím ústavem, ne vychovávacím. Tolstoj chtěl, aby se škola nevměšovala do záležitostí vzdělání, aby prostě poučovala, aby tím však se nevměšovala do útvaru viny, přesvědčení a povahy vzdělávaného člověka. A toho se docílí ponecháním úplné svobody, přijímání to učení, které odpovídá potřebě člověka, kterého on přijme tolik, co chce a potřebuje, a odvrátí se od toho učení, které mu není po chuti. To, co nazýváme výchovou, Tolstoj vůbec zamítá, ba praví: „Výchova lidí kazí.“ Tato věta zdá se kacířstvím těm, kteří myslí, že škatulky, do nichž jest rozděleno dnešní lidstvo, jsou něčím na výsost dokonalým a posvátným a kteří myslí, že ideálem lidským jest člověk takový, jaký jest předepsán ve školských zákonech a nařízeních. Ne, po této stránce chtěl míti Tolstoj svobodný rozvoj. Velikost tohoto požadavku poznáme, vzpomeneme-li na nynější výchovu ve školách, jež učí a navádí mládež pokrokových, vzdělaných, novodobých rodičů, aby přijala názory věřejší společnosti. Po této stránce můžeme říci i my, že výchova školní cosi kazí ve vývoji příštích lidí, při nejmenším tento vývoj neodůvodněně zdržuje. Už jsme na tomto místě několikrát ukázali, jak výchova jest malomocnou, chce-li vésti jinam nežli spěje život sám. Po této stránce zavrnutí školské výchovy jest něčím kladným a prospěšným, máme-li ovšem co dělat a výchovou nerozumnou, prospěchářskou, nezařazenou na vývoji života a společnosti.

Školské působení Tolstojovo zaválo k nám i do ostatní Evropy jeho studený sice, ale svěží a zdravý vzduch studených ruských rovin. A zrovna v čas. Německé vychovatelství a vyučovatelské spoutalo školu a žáka tak do formulek, že škola stávala se strojem. Treba byl tento stroj podivuhodný, složitý i pracující i výsledky přinášející, nebyl dětský ani lidský. Zejména není v tomto způsobu školském žádné svobody: Školy dle předpisů, žáci dle předpisů, učitelé dle předpisů, učení dle předpisů, vše dle předpisů. A tu přichází Tolstoj, ruší veškerou formu, veškerou násilnost a prohlašuje, že jediný jest základ školy a jejího působení, a to jest — svoboda. Odtud vychází a řídí svou školu v každém ohledu. Už při zřizování školy žádá, aby bylo lidu ponecháno školu zřizovati způsobem, jaký uzná lid sám za vhodný. Ale zejména uplatňuje princip svobody v poměru učitele a žáka, učitele a způsobu vyučovacího, žáka a učení. Dle toho žáci jasnopoljanské školy nebyli nuceni ani ke školní docházce, ani k sezení, ani k učení. Vše bylo ponecháno jim na vůli a bylo starostí učitelovou, aby žáky pro vyučování právě vyučováním získal. „Čím

méně nuceně děti se učí, tím je metoda lepší; čím nuceněji, tím horší.“ Nebo: „Škola, ve které je méně nutivosti, je lepší než ta, kde se více přinucuje. Metoda, která při svém zavádění nepotřebuje násilné kázně, je dobrá; ona zase, při které je třeba velké přísnosti, zajisté je špatná.“

Žáci Tolstojovi byli tvorové zcela svobodní, ničím neomezení, leda čtyřmi stěnami učebny. Učení žádnébo nenosili. A nejenom že v rukou ničeho nenosili — „nemusí ani v hlavě ničeho nositi. Úkolů není a vůbec není povinen nikdo pamatovati si, co pracováno včera. Netrápí se nastávajícím úkolem. Přináší pouze svou vnitřní mysl a ubezpečenosť, že dnes bude ve škole právě tak veselo, jako včera“. Žáci si sedají, kam chtějí: na lavice, stoly, na okno, na podlahu i do křesla. Mluvíme o této škole jako o škole „volné kázně“. Výsledky této volné kázně byly velmi značné, a při vyučování mysl dětí byla úplně soustředěna na vyučování, bylo-li ovšem zajímavé. Při vyučování jsem nikdy neviděl,“ praví Tolstoj, „že by žáci šeptali, štipali se, potichu se smáli, pod rukou se řehtali anebo jeden na druhého žalovali.“ Žáci nebyli nuceni ani k pozornosti. Svoboda školy jde tu až tak daleko, že žáci mohou si určovati sami, čemu se chtějí učit, v čem jest velmi cenná okolnost, vyučování prospěšná, ovšem méně kdy možná. Jinak, abychom tak řekli, osnovu vyučování množství učení, ponechává Tolstoj rovněž na rozhodnutí žáků, po případě jich rodičů, t. j. lidu; dle něho v národní, t. j. lidové škole nikdo jiný nemá práva určiti, čemu se má učit, nežli sám lid, ať již se kterékoli strany se na otázku tu díváme; to rozhodnouti mají buď žáci, buď rodiče, kteří je tam posílají a tedy odpověď na otázku, čemu učiti děti v národní škole, můžeme obdržeti pouze od lidu. Toť jest nejkrajnějším důsledkem demokratismu, jehož provedením stala by se škola opravdu lidovou a byla by vybavena ze služeb protilidových států, tříd, zájmů a autorit. K těmto myšlenkám Tolstojovým se budoucnost ještě vrátí.

Bude jistě zajímavé, jak dívá se náboženský myslitel na vyučování náboženství. Tolstoj mu vyučoval, a sice četl bibli, nic jiného, a veškeré poučky katechetické odmítá. Neponožoval bible ani tolik k vyučování náboženství (ač chtěl k tomuto účelu), nýbrž těšil se, jak si bible získává pozornosti dětí. Četl bibli neupravenou, kněžskými neseškrtanou. Bible byla mu knihou knih, v čemž ovšem se rozchází s míněním i dobrými zkušenostmi západními. Není pravda, že bez bible není u nás myslitelným rozvoj dítěte i člověka, jako ve starém Řecku nebyl myslitelným bez Homera, jak řekl Tolstoj. Západní Evropa žije zcela bez bible (už několik století), a Rusko — nežije podle ní. V bibli viděl Tolstoj shrnuté ideální statky člověka; všechno, co bylo bez bible, a to bylo všechno západoevropské, bylo Tolstojovi „materialismem“. U nás stává se tento materialism základem školství, ale vítězeme bude prý se mocí prohlásiti tento materialism teprve tenkrát, až bude napsána bible materialismu a dětství bude se vychovávat dle této bible. Stanovisko toto ovšem jest málo všelidské. Jako bible není knihou mohamedánské, buddhistické atd., tak nemohou být ani světské principy stejné pro výchovu celého světa, a zejména nemusí být začátkem výchovy lidské žádná bible, neboť vychovatelství dovede už sestoupiti pro prvky výchovné do duše dítěte a do života společnosti...

Školský pokus Tolstojův bude v budoucnosti oceněn. Jinak nežli pokus nelze celou práci onu nazvati, neboť dle několikaletého působení na jedné škole nelze posuzovati, jak by se systém osvědčil v celku. Avšak tento pokus má v sobě mnoho kladného, zejména tam, kde ukazuje na právo lidu k řízení svého školství, na právo učitele na svůj způsob vyučovací a na právo dětí, aby zaujaly k vyučování poměr dle svého. Věton: „Jest jediné kritérium paedagogiky — a to jest svoboda“ zanechal Tolstoj lidové škole ukazovatele nové cesty, po níž kráčetí donuti jednou sama zkušenost a poznání nynějších vad... Avšak za nynějších hospodářských poměrů systém Tolstojův nemůže se stát všeobecným... —pl.

* * *

Zemské finance a školství. Letošní rok bude zapsán v dějinách našeho školství neslavným způsobem. V okrese lounském, který na severozápadě tvoří rozhraní okresů smíšených, jsou dvě obce, které finanční nedostatek pocítily a které postavily se na stanovisko, že raději náklad, který spojen jest s obsazením učitele, hraditi budou ze svých prostředků. V Lenešicích zřízena jest pobočka páté třídy v Čenčicích, jedná se o jednotřídní exposituru; obě tyto třídy byly v minulých dnech zemskou školní radou povoleny. Boj o školu vedený občanstvem v Čenčicích trvá již 3 a půl roku. O tom, co všechno bylo a jest nutno ještě překonat nechala by se napsat celá kniha. V boji tomto nejednalo se jenom o školu jako takovou, nýbrž byly a jsou zde dosud okolnosti, které na místech jiných úplně odpadají. Musejí-li menší naše překonávat odpor německých nacionálů, musíme my zde překonávat odpor vlastních příslušníků kmene a to ještě z řad učitelstva, fakt sice smutný ale pravdivý. Každým rokem vyhrlí učitelský ústav v Praze několik desítek kandidátů učitelství, kteří hospodářstvím země uvedeni jsou na pokraj zoufalství a k tomu dluží se ještě sobci z vlastních řad, kteří brání všemožným způsobem tomu, aby škola, o kterou se jedná, nestala se skutkem. Záležitost zřízení školy v Čenčicích to plně potvrzuje.

Pečlivě sestavený výběr ve všech odděleních mého závodu, mírné ceny a pozorná obsluha zaručují Vám výhodný a pohodlný nákup vánoční.

JOSEF BARHOŇ, PRAHA-SMÍCHOV.

É LÁTKY NA ŠATY, KOSTYMY A BLUZY.
 BARCHETY TISKNUTÉ I TKANÝCH VZORŮ
 PRACÍ LÁTKY NA ŠATY A ZÁSTĚRY.
 ANGLICKÉ ZEFÍRY NA BLUZY A KOŠILE.
 RCE LÁTKY NA ŠATY PLESOVÉ.
 HEDVÁBÍ NA ŠATY A BLUZY.
 ny PLYŠE, SAMETY, ASTRACHÁNY.

Vzorky na venek zdarma a franko.

Zvlášť levná nabídka:

tapestrový, vlněný, velikost	130 × 200	160 × 240	200 × 300
Cena K	11.50	18.50	28.50

EDLOŽKA tapestrová, vlněná . . . K 2.45.

CKÉ ZBOŽÍ.

BAVLNĚNÉ VĚBY.
 O A PROSTĚRADLA.
 KANAFASY, SYPKOVINY
 VÉ, PLÁTĚNÉ, BATISTOVÉ.
 Y. UBRUSY. UTĚRKY.

e, co ku zřizování výbav jest zapotřebí.
 oži na požádání zdarma a franko.

ábné.

ěsné.

930

Poměrně v krátké době získal můj závod velký okruh zákazníků nejen v Praze, ale prostřednictvím mého zaslátelského oddělení i v celých Čechách. Úspěch tento dosažen byl důsledným dodržováním zásad naprosté solidnosti a neunavnou snahou poskytovat svým odběratelům vždy více výhod. Nepřipustím, aby některý zákazník opustil můj obchod neuspokojen. Každý musí býti přesvědčen o dobré jakosti zboží a jist, že kupuje levně a výhodně. Stane-li se někdy, vzdor všemu úsilí, že snaha moje mine se cílem — prokažte mi tu laskavost a upozorněte mne na to, abych zjednatí mohl nápravu.